

УЧЕБНА ПРОГРАМА ПО ГРАЖДАНСКО ОБРАЗОВАНИЕ за XII клас (ОБЩООБРАЗОВАТЕЛНА ПОДГОТОВКА)

КРАТКО ПРЕДСТАВЯНЕ НА УЧЕБНАТА ПРОГРАМА

Учебната програма по *гражданско образование* за XII клас се основава на *Всеобщата декларация за правата на човека*, *Конвенцията за правата на детето*, *Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи*, *Европейската референтна рамка за ключови компетентности*, *Конституцията на Република България* и изискванията за резултатите от обучението по учебния предмет гражданско образование в Държавния образователен стандарт за общообразователната подготовка.

Основна цел:

Обучението по *гражданско образование* е в основата на личностното развитие и подготовката на младия човек за социална реализация чрез познаването, владенето и използването на човешките права и свободи, съобразени със законите на демократичното общество. Гражданското образование подпомага развитието и утвърждаването на ученика като гражданин на Република България и Европейския съюз и като личност, която:

- е свободна и способна да взема отговорни решения за себе си и за другите;
- познава и отстоява своите права, свободи и отговорности;
- има осъзнати отношения с държавата и обществото;
- е активен участник в социални събития и има мотивация за позитивна промяна.

Учебният предмет *гражданско образование* в XII клас поставя акцент върху:

- гражданите, властта и държавата;
- гражданите и икономиката;
- България, света и глобалните проблеми.

В резултат от цялостното обучение по *гражданско образование* учениците придобиват и следните комплексни социални и граждански компетенции:

- критическо мислене и рационална аргументация; конструктивно участие в диалог и дебат; вземане на решения; решаване на проблеми; мирно решаване на конфликти; създаване и управление на проекти; конструктивно общуване в различни контексти и социални среди.

Основните дейности, свързани с обучението са:

- изработване на социално или личностно значим проект с цел позитивна промяна в обществото;
- проучване на глобални проблеми на човечеството и ролята на отделната личност в тяхното решаване;
- анализ на ролята на гражданина в демократичните процеси;
- информиран избор и създаване на възможности за личностна реализация.

Организацията на обучението по *гражданско образование* в XII клас се основава на интерактивни методи и техники на преподаване (учене чрез изследване, учене чрез практика, учене чрез преживяване, решаване на казуси, разработване на проекти).

ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ОБУЧЕНИЕТО В КРАЯ НА КЛАСА

ОБЛАСТИ НА КОМПЕТЕНТНОСТ	ЗНАНИЯ, УМЕНИЯ И ОТНОШЕНИЯ
Гражданите, властта и държавата	• Обяснява механизмите на властта: структурата и функциите на държавните и общеевропейските институции. • Разграничава различни типове политически устройства (на държави, съюзи, федерации). • Познава процедурите на взаимодействие с институциите на местно, регионално и национално ниво. • Различава компетентностите на централната и местната власт и оценява тяхното значение за обществения живот. • Оценява значението на гражданското общество за демократичните процеси и функционирането на държавните институции.
Гражданите и икономиката	• Разбира ролята на собствеността за развитието на свободното гражданско общество. • Различава основни инструменти на социалната политика. • Разбира принципите на устойчивото развитие и анализира икономическите процеси в България, Европейския съюз и света през призмата на устойчивото развитие. • Прави информиран избор за личностната си реализация в контекста на икономическите условия в Република България, Европейския съюз и света.
България, светът и глобалните проблеми	• Познава идеята за „европейски гражданин“ и „гражданин на света“. • Обосновава идеята за мира като условие за развитие на цивилизацията. • Познава образователната перспектива на глобалното образование и оценява неговите възможности за решаване на глобалните проблеми. • Осъзнава необходимостта от конкретни действия и проява на солидарност за решаване на глобалните проблеми. • Създава проекти за решаване на социални проблеми от местно и/или глобално значение.

Теми	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия
1. Гражданите, властта и държавата 1.1. Общество и власт 1.2. Структура и функции на основните институции на Република България и на ЕС 1.3. Граждански контрол и легитимност на властта	• Проследява процеса на възникване на властта в общности и общества. • Разграничава различни типове политически устройства (на държави, съюзи, федерации). • Различава компетентностите на местната и централната власт. • Преценява значението, което има гражданското общество за функционирането на властта. • Оценява значението на социалните партньори (работници, работодатели, синдикални организации) при вземането на властови решения • Ориентира се в структурата и функциите на местните, държавните и общоевропейските институции. • Разбира механизмите за взаимодействие с местната администрация. • Осъзнава смисъла и значението на разделението на властите и взаимодействието между тях. • Умее да следва съответните на дадена институция процедури. • Познава значението на организираното гражданско общество за демократичните процеси. • Показва готовност да участва в решаването на актуални обществени проблеми. • Идентифицира проблеми, свързани с властта, и	правителство Европейска комисия парламент Европейски парламент съд Европейски съд неправителствени организации (НПО) граждански контрол социално партньорство властови ресурс и криза на властта

	предлага решения. • Познава и може да участва във форми на граждански контрол върху институциите и разработва идеи за участие в тях. • Различава и оценява формите на граждански протест.	
2. Гражданите и икономиката 2.1. Договорът и собствеността в гражданското общество 2.2. Пазарна икономика и социална политика	• Разбира договора като базова гражданска връзка. • Познава формите на собственост. • Оценява ролята на собствеността за развитието на свободното гражданско общество. • Познава и анализира връзката между икономическите условия, личната стопанска инициатива и стандарта на живот. • Разбира същността на пазарната икономика и анализира необходимостта от нейната регулация. • Различава основни инструменти на социалната политика. • Познава основни характеристики на пазара на труда и как да се представя пред работодател • Познава основните трудови, социални и осигурителни права. • Оценява икономическите процеси в България, ЕС и света през призмата на устойчивото развитие.	договор собственост пазарна икономика социална политика линия на бедност типове социални помощи данък и данъчна политика солидарност устойчиво развитие
3. България и глобалните проблеми 3.1. Глобални проблеми.	• Познава съвременните аспекти на международното хуманитарно право и анализира конкретни примери. • Разбира и оценява глобални проблеми на съвременността като тероризъм, ксенофобия, етническо напрежение, радикализация, войната и мира. • Осмисля регионалното проявление на глобалните	микросреда глобализация емиграция и имиграция бежанци

3.2. Природа и култура в условията на глобализация.	процеси и влиянието им върху своя живот. • Осмисля глобалния характер на различни екологични и демографски проблеми. • Използва възможностите на глобалното образование за осмисляне на социални проблеми на регионално, национално и глобално ниво. • Разработва идеи за решения на актуални глобални проблеми. • Открива съвременни тенденции в здравната култура.	тероризъм престъпление срещу човечеството война хуманитарно право мир екология здравна култура глобално образование

ПРЕПОРЪЧИТЕЛНО ПРОЦЕНТНО РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЗАДЪЛЖИТЕЛНИТЕ УЧЕБНИ ЧАСОВЕ ЗА ГОДИНАТА

Годишният брой часове за изучаване на учебния предмет гражданско образование в XII клас е 31 часа.

За нови знания	до 27%
За практически дейности и упражнения	до 52%
За обобщение	до 7%
За контрол и оценка (За входно и изходно ниво, за контролни работи)	до 14%

СПЕЦИФИЧНИ МЕТОДИ И ФОРМИ ЗА ОЦЕНЯВАНЕ НА ПОСТИЖЕНИЯТА НА УЧЕНИЦИТЕ

- Препоръчва се оценяване на входно ниво с тест или друг вид контролна работа и на изходно ниво в края на учебната година.

- Текущи оценки се поставят върху резултатите от практическата работа на учениците при приключване на всяка тема.
- Оценяват се равнището на теоретичните и фактологичните знания, познавателните и практическите умения, както и креативността, инициативността, предприемчивостта и творческите изяви и постижения.
- Оценяват се уменията за осъществяване на устна и писмена комуникация с използване на точна терминология.
- Оценяват се практическите умения за създаване на проекти.

Съотношение при формиране на срочна и годишна оценка:

Текущи оценки от входящ, текущ и изходящ контрол (в началото на учебната година, след всяка тема и в края на годината).	40%
Оценки от други участия (портфолио, самостоятелна работа, решаване на казуси; работа по проекти и др.)	60%

ДЕЙНОСТИ ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА КЛЮЧОВИТЕ КОМПЕТЕНТНОСТИ, КАКТО И МЕЖДУПРЕДМЕТНИ ВРЪЗКИ

• **Образователна среда.**

Препоръчително е ползването на кабинет, оборудван с компютърна техника и интернет за търсене и обработка на информация. Част от програмата може да се изпълнява извън училището – работа по проекти, проучвания, изследователска дейност и т.н.

• **Интегративни връзки.**

Водеща роля за осъществяване на гражданското образование имат предметите от сферата на обществените и хуманитарните науки. В обучението по роден и чужди езици се осъществяват комуникативни, обществени и граждански компетентности чрез текстове, казуси и изследвания с гражданска насоченост. Чрез него учениците разпознават и осмислят и собствените си интереси на граждани.

Останалите учебни предмети също имат важно значение за гражданското образование чрез прилагане в процеса на обучение на негови основни принципи (плюрализъм и толерантност, зачитане на човешкото достойнство и равните неотменими права на човека, практическа насоченост, личностно отношение, аргументираност и убеденост, творческо и критическо мислене, достъпност до основните постижения на световната култура, интердисциплинарност), както и чрез използване възможностите на тяхното учебното съдържание.

• **Работа по проекти.**

Осигуряване на възможност за самостоятелно и екипно разработване на обществено значими проекти, целящи качествена промяна в социалната среда по темите на учебната програма.

Стимулиране на креативност и на умения за проучване, обработване и сравняване на информация, синтез и анализ, и защита на собствена позиция.

- **Работа по проекти.**

Осигуряване на възможност за самостоятелно и екипно разработване на обществено значими проекти, целящи качествена промяна в социалната среда по темите на учебната програма.

Стимулиране на креативността за проучване, обработване и сравняване на информация, защита на собствена позиция, развитие на умения за синтез и анализ.

- **Извънучилищни инициативи и дейности.**

За разширяване познавателните и практическите умения на учениците се препоръчват:

- участие в местни, регионални и национални обществени инициативи;
- развитие на умения за сътрудничество с местните власти, медии и НПО;
- участие в олимпиада по гражданско образование;
- участие в регионални, национални и международни конкурси и състезания по темите на гражданското образование: образование за демократично гражданство, права на човека, екология, глобални проблеми на човечество.

Работен вариант КЕМ аспр